

VIEŠOJI ĮSTAIGA „GAMTOSAUGOS PROJEKTŲ VYSTYMO FONDAS“

**JŪRINIŲ ERELIŲ PERĖJIMO SĖKMINGUMO TYRIMŲ
REZULTATAI NATŪRALIUOSE IR DIRBTINIUOSE LIZDUOSE
KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE
2022 METAIS**

Atsakingi darbų vykdytojai:

Biologai

Deivis Dementavičius, Saulius Rumbutis

Vilnius, 2022

NATŪRALIŲ JŪRINIŲ ERELIŲ LIZDŲ PAIEŠKOS BEI PATIKROS REZULTATAI KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE 2022 METAIS

Jūrinis erelis (*Haliaeetus albicilla*) yra vienas didžiausių Eurazijos vidutinių ir šiaurinių platumų dieninių plėšriųjų paukščių. Kūno ilgis – 69 – 92 cm; patinų kūno masė – apie 4100 g, patelių – 5500 g; išskleistų sparnų tarpugalis siekia 200 – 245 cm. Rūšis saugoma nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu: įtraukta į Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių sąrašą, Berno konvencijos II ir Bonos konvencijos I priedus bei Europos Sąjungos Paukščių direktyvos I priedą. Paplitimo arealas driekiasi nuo Japonijos, Kamčiatkos ir Beringo sąsiaurio per šiaurinę Palearktiką iki Neoarktinės zonos Grenlandijoje. Šiaurėje nuo Barenco jūros arealas tęsiasi į pietus iki Kroatijos, Kaspijos jūros ir 30°– 40° šiaurės platumos ties Ramiuoju vandenynu. Lietuva yra pietvakarinėje pasaulinio rūšies arealo dalyje. Priklausomai nuo geografinės vietovės, suaugę paukščiai gali būti sėslūs arba migruojantys, jauniems paukščiams būdingos sezoninės klajonės. Lietuvoje suaugę paukščiai yra sėslūs, įprastai prie lizdaviečių laikosi ne tik veisimosi, bet ir rudens bei žiemos metu. Šalies teritorijoje žiemoja 400 – 500 šių erelių. Veisiasi prie tinkamų mitybai, didesnių vandens telkinių. Lietuvoje perinti populiacija vertinama apie 200 porų.

Jūrinių erelių pradėjo gausėti nuo praeito šimtmečio pabaigos. Maždaug tuo metu prasidėjęs jūrinių erelių apsaugos pakilimas Europos šalyse, ypač Šiaurės šalyse, netrukus davė teigiamą rezultatą. Šių erelių skaičiaus padidėjimas stebėtas daugelyje Europos šalių. Padidėjus paukščių populiacijoms kaimyninėse šalyse, jūriniai ereliai ėmė vis dažniau lankytis ir Lietuvoje. Pirmieji šalyje lizdai rasti 1987 m. Šių erelių populiacijos mažėjimą lėmė įvairios priežastys. XIX amžiuje jūriniai ereliai buvo dažnai sutinkami paukščiai ir daug kur perėjo. Tačiau XX amžiaus pradžioje jūriniai ereliai, kaip ir visi plėšrieji paukščiai, tapo žmogaus priešai. Jie buvo šaudomi, gaudomi įvairiais spąstais, nuodijami, ardomi jų lizdai. Maždaug apie XX a. vidurį buvo uždrausta naikinti plėšriuosius paukščius. Daug žalos plėšriesiems paukščiams, o tame tarpe ir jūriniams ereliams padarė ir cheminiai teršalai (pesticidai), su grobiu patekę į erelių organizmą. Paukščiai žūsta net nesulaukę brandos amžiaus. Išlikę ereliai deda kiaušinius, kurių lukštai tokie ploni, kad patys paukščiai juos sutrypia, kiaušiniuose žūsta embrionai arba kiaušiniai būna neapvaisinti. Nemažai jūrinių erelių žūsta atsitrenkę į aukštos įtampos elektros laidus, apsinuodiję švinu, susidūrę su transporto priemonėmis ar vėjo jėgainėmis.

Jūrinių erelių veisimosi biologija susijusi su vandens telkiniais, kuriuose gausu žuvies ir vandens paukščių, o šiuos vandenį supa įvairių tipų ir amžiaus miškai. Tačiau šiai erelių rūšiai svarbus veiksnys, pasirenkant lizdavietę, yra ramūs brandžių medynų sklypai, kadangi stambiam lizdui sukrauti reikalingi seni, dideli medžiai. Siekiant išsiaiškinti jūrinių erelių koncentravimosi vietas, o vėliau ir lizdavietes pavasario – vasaros (esant palankioms sąlygoms ir žiemos pabaigoje) periodu prie tinkamų vandens telkinių – marių, žuvininkystės ūkių tvenkinių, ežerų, stambių upių yra stebimi medžiojantys jūriniai ereliai. Žiūronų ir teleskopo pagalba sekant grobį sugavusius erelius, yra nustatomos jų skridimo kryptys. Atlikus keletą stebėjimų pakartojimų analizuojamos erelių skrydžių schemos ir numatytos miškingos teritorijos, akcentuojant tinkamus lizdavietai miško sklypus, kuriuose yra atliekami natūralių erelių lizdų paieškų darbai. „Šukuojant“ miško masyvą yra surandami jūrinių erelių lizdai arba įsitikinta, kad jie ten neperi - nustatytos jų lankymosi bei nakvynės vietos, o taip pat jaunų, dar nesubrendusių perėjimui paukščių laikymosi teritorijos. Rastų natūralių lizdų koordinatės yra nustatomos GPS imtuvo pagalba, taip pat lizdai pažymėti medynų žemėlapiuose ir perduoti Valstybinio miškotvarkos instituto specialistams. Pastarieji pagal pateiktus duomenis pakoreguoja miškotvarkos planus, kad rasti lizdai nepatektų į kertamų miškų plotus, o jei lizdas yra numatytame kirsti sklype, kad būtų paliktas reikiamo atstumo nekirsto miško spindulys. Surastiems natūraliems jūrinių erelių lizdams yra pildomos specialios lizdų kortelės, kuriose pateikta išsami informacija apie rastų lizdų vietas, aprašomi patys lizdai, pateikti jų matmenys. Aprašoma ir lizdo stebėjimai erelių veisimosi metu. Žemėlapių dublikatai su natūralių lizdų koordinatėmis yra saugomi T.Ivanausko zoologijos muziejaus ornitologijos skyriaus duomenų bazėje. Taip pat duomenys apie lizdavietes įvesti į Aplinkos ministerijos saugomų buveinių, gyvūnų ir augalų rūšių registravimo informacinę sistemą bei pateikti Valstybinės miškų tarnybos miškų kadastrui. Šiame darbe naudojamos užkoduotos rastų lizdų koordinatės ir apytikriai pažymėtos lizdų radimo vietos žemėlapiuose, siekiant įslaptinti retos paukščių rūšies lizdavietes.

Natūralūs jūrinių erelių lizdai buvo ieškomi jau minėtais metodais. Erelų stebėjimams prie mitybinių plotų buvo pasitelktos ir vietinės bendruomenės. O taip pat remiamasi tose regionuose dirbančių gamtininkų, miškininkų, saugomų teritorijų darbuotojų pagalba. Nors dauguma jų išsamių tyrimų ir lizdų paieškų darbų nevykdė, tačiau, bet kokia jų suteikta informacija apie šiuos erelius yra naudinga. Savanorių suteikta informacija apie erelių pastebėjimus buvo analizuojama bei tikrinama. Taip pat lizdų paieškomis buvo naudojama jau turima informacija.

Kėdainių rajono savivaldybės teritorijoje, kaip ir daugelyje vidurio ar šiaurinių Lietuvos regionų, vyrauja žemės ūkio ir miškų naudmenos, čia mažai didesnių vandens telkinių, todėl šioje šalies dalyje yra nedaug jūriniam ereliui tinkamų veistis buveinių. Seniausia žinoma šių paukščių buveinė yra Kaplių žuvininkystės tvenkiniai ir jų apylinkės. Gretimuose miškuose jau daugelį metų peri viena jūrinių erelių pora, kurios lizdaviatė aptikta dar 1997 metais. Prieš keletą metų rajono teritorijoje aptikta dar viena perinti jūrinių erelių pora. Ereliai įsikūrė netoli Bublių tvenkinio, Bublelių miške. Vėliau pavyko išsiaiškinti dar dvi naujas erelių lizdaviates Šventybrasčio bei Puzaičių miškuose. Pastaraisiais metais rajono teritorijoje stebimos 3 – 4 jūrinių erelių poros.

Lauko darbų metu patikrintos visos žinomos jūrinių erelių lizdaviatės, kurios buvo aptiktos ankstesniais metais. Taip pat, monitoringo darbų metu vykdyti jūrinių erelių stebėjimai Dotnuvos – Krakių, Pašušvio, Pauslajo, Josvainių, Pašilių, Dovydų, Labūnavos, Lančiūnavos, Jaskaičių, Puzaičių, Bublelių miškų apylinkėse, o vėliau ieškoma naujų lizdų. Šiais metais pavyko aptikti dvi naujas žinomų jūrinių erelių porų lizdaviates. Dar keliose naujose vietose buvo stebėti tiek suaugę, tiek nesubrendę jūriniai ereliai, tačiau daugiau naujų lizdaviatėlių išsiaiškinti nepavyko.

NATŪRALIŲ JŪRINIŲ ERELIŲ LIZDŲ PATIKROS REZULTATAI

2022 M.

Eil. Nr.	Lizdo kodas	Lizdo radimo vieta	Lizdas aukštyje nuo žemės (m)	Lizdas sukrautas (medžio rūšis)	Rezultatai ir jų analizė
1	KĖD-03/N	Kėdainių r., Bogumilavos mškas 69 kv.	22 m	Drebulė	Lizdas išbyrėjęs, tačiau lizdavietyje aptikta jūrinių erelių lankymosi požymių.
2	KĖD-04/N	Kėdainių r., Lančiūnavos miškas 74 kv.	21 m	Ažuolas	Lizdas iškritęs. Buvusioje lizdavietyje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta.
3	KĖD-05/N	Kėdainių r., Lančiūnavos miškas 69 kv.	16 m	Ažuolas	Lizdas neužimtas, beveik išbyrėjęs. Lizdavietyje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta.
4	KĖD-06/N	Kėdainių r., Bogumilavos mškas 67 kv.	17 m	Ažuolas	Lizdas išbyrėjęs. Buvusioje lizdavietyje aptikta jūrinių erelių lankymosi požymių.
5	KĖD-07/N	Kėdainių r., Bogumilavos mškas 69 kv.	20 m	Ažuolas	Lizdas išbyrėjęs. Buvusioje lizdavietyje aptikta jūrinių erelių lankymosi požymių.
6	KĖD-08/N	Kėdainių r., Bogumilavos mškas	21 m	Drebulė	Lizdas išbyrėjęs. Buvusioje lizdavietyje aptikta jūrinių erelių lankymosi požymių.
7	KĖD-09/N	Kėdainių r., Eglyno mškas	22 m	Drebulė	Lizdas neužimtas, gerokai apiręs. Lizdavietyje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta.
8	KĖD-10/N	Kėdainių r., Bublelių mškas 61 kv.	19 m	Ažuolas	Lizdas iškritęs. Buvusioje lizdavietyje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta.
9	KĖD-11/N	Kėdainių r., Šventybrasčio mškas	~ 15 m	Ažuolas	Lizdas neužimtas, tačiau lankomas jūrinių erelių. Lizdo būklė gera.
10	KĖD-12/N	Kėdainių r., Bublelių mškas 62 kv.	20 m	Ažuolas	Lizdas iškritęs. Buvusioje lizdavietyje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta.
11	KĖD-13/N	Kėdainių r., Puzaičių mškas 25 kv.	24 m	Ažuolas	Lizdas neužimtas, jo būklė gera. Erelų pora sėkmingai perėjo atsarginiame lizde.
12	KĖD-14/N	Kėdainių r., Puzaičių mškas 25 kv.	20 m	Ažuolas	Lizdas užimtas. Išaugo 2 jaunikliai. Lizdo būklė gera. Naujas lizdas.
13	KĖD-15/N	Kėdainių r., Lančiūnavos miškas 79 kv.	16 m	Ažuolas	Lizdas užimtas. Išaugo 2 jaunikliai. Lizdo būklė gera. Naujas lizdas.

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-1

Lizdo kilmė NATŪRALUS

Radimo data 2008 02 16

Aprašymo data 2022 m.

Lizdo kodas KĖD-05/N

Lizdą rado D.Dementavičius

Lizdą aprašė D.Dementavičius
S.Rumbutis

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Lančiūnavos kaimo, Lančiūnavos g-ja 69 kv.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Sklypo pakraštys prie atželiančios plynos biržės.

Medis (su lizdu) Brandus, šakotas ąžuolas. Aukštis – 24 m, apimtis – 192 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje (išsišakojime) – 16 m aukštyje. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių šakos. Praplėstas senas mažojo erelio rėksnio lizdas. Lizdas sukrautas 2008 metais.

Mitybos plotai Kaplių žuvininkystės ūkio tvenkiniai.

Atstumas iki tvenkinių ~ 3 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis

Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

2022 m. – lizdas neužimtas, beveik išbyrėjęs (likęs nedidelis likutis). Šiais metais lizdavietėje ir aplink jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta. Nors ankstesniais metais lizdavietėje nuolatos lankydavosi jauni, dar nesubrendę paukščiai. Šį lizdą sukrovusi erelių pora eilę metų perėjo Bogumilavos miške, kuris yra netoli Kaplių žuvininkystės tvenkinių. Šiais metais ereliai vėl sugrįžo perėti į Lančiūnavos mišką.

Natūralus lizdas

KĒD-05/N

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-2

Lizdo kilmė NATŪRALUS
Radimo data 2016 03 10
Aprašymo data 2022 m.

Lizdo kodas KĖD-09/N
Lizdą rado D.Dementavičius
Lizdą aprašė D.Dementavičius
S.Rumbutis

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Kaplių žuvininkystės tvenkinių, Eglyno mškas.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Pribreštantis, mišrus medynas. Ties lizdu išretėjimas.

Medis (su lizdu) Brandi, aukšta drebulė. Aukštis - 30 m, apimtis – 188 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, ant šoninių šakų prie kamieno – 22 m aukštyje. Lizdo matmenys: plotis-125x100cm, aukštis-80cm. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių bei eglių šakos. Gūžtoje - sausa žolė, šiaudai, žalios eglių šakelės. Lizdas sukrautas prieš keletą metų. Šiais metais lizdas gerokai apiręs.

Mitybos plotai Kaplių žuvininkystės ūkio tvenkiniai.

Atstumas iki tvenkinių ~ 1,6 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis

Žiemos pabaigoje sausio – vasario mėn. prie lizdo vyko sanitariniai kirtimai.

Lizdas stebėtas

2022 m. – lizdas neužimtas, gerokai apiręs. Prie lizdo neaptikta jokių jūrinių erelių lankymosi požymių. Jūrinių erelių pora 2016 m. šiame lizde sėkmingai perėjo ir išaugino net tris jauniklius. Vėliau paukščiai persikėlė perėti į netoliese esantį Bogumilavos mišką, o šiemet perėjo Lančiūnavos miške.

Natūralus lizdas

KĒD-09/N

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-3

Lizdo kilmė NATŪRALUS
Radimo data 2018 03 02
Aprašymo data 2022 m.

Lizdo kodas KĖD-11/N
Lizdą rado L.Tauginas
Lizdą aprašė D.Dementavičius

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Šventybrasčio, Šventybrasčio miškas.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Brandus drebulės, beržo, ąžuolo, juodalksnio medynas.

Medis (su lizdu) Šimtametis, šakotas ąžuolas. Aukštis ~ 28 m, apimtis – 362 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, ant šoninių šakų prie kamieno ~ 15 m aukštyje. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių bei eglių šakos. Gūžtoje - sausa žolė, šiaudai, žalios eglių šakelės. Pagal požymius lizdas sukrautas ant seno juodojo gandro lizdo. Lizdas nėra senas, bet stambus. Lizdo būklė gera.

Mitybos plotai Nevėžio upė, tvenkiniai.

Atstumas iki upės bei tvenkinių – 4 – 5 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis
Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

2022 m. – lizdas šiais metais liko neužimtas, tačiau buvo lankomas jūrinių erelių (po lizdu aptikta išmatų, plunksnų). Tai naujos erelių poros lizdas, aptiktas tik prieš kelis metus. Lizdavietės būklė gera. Gretimuose miško kvartaluose vykdytos atsarginio lizdo paieškos, tačiau naujos lizdavietės aptikti nepavyko.

Natūralus lizdas

KĒD-11/N

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-4

Lizdo kilmė NATŪRALUS
Radimo data 2020 m.
Aprašymo data 2022 m.

Lizdo kodas KĖD-13/N
Lizdą rado Kėdainių g-ja
Lizdą aprašė D.Dementavičius

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Puzaičių, Puzaičių mškas 25 kv.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Brandus ąžuolas, drebulės, beržo, juodalksnio medynas. Ties lizdu išretėjimas.

Medis (su lizdu) Šimtametis ąžuolas. Aukštis – 27 m, apimtis – 431 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, viršūnės išsišakojime – 24 m aukštyje. Lizdo matmenys: plotis-160x150cm, aukštis-120cm. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių bei eglių šakos. Gūžtoje – sausa žolė, šiaudai, nendrės, žalios eglių šakelės. Lizdas nėra pirmametis, stambus. Lizdo būklė gera.

Mitybos plotai Labūnavos tvenkinys, Nevėžio upė.

Atstumas iki tvenkinio – 2 km, iki upės – 4,3 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis
Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

2022 m. – lizdas šiais metais liko neužimtas, tačiau buvo lankomas jūrinių erelių. Tai naujos erelių poros lizdas, aptiktas tik prieš keletą metų. Lizdavietės būklė gera. Gretimuose miško kvartaluose vykdytos atsarginio lizdo paieškos. Netoliese surastas naujas šios erelių poros natūralus lizdas.

Natūralus lizdas

KĒD-13/N

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-5

Lizdo kilmė NATŪRALUS
Radimo data 2022 05 03
Aprašymo data 2022 05 25

Lizdo kodas KĖD-14/N
Lizdą rado D.Dementavičius
Lizdą aprašė D.Dementavičius
S.Rumbutis

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Puzaičių, Puzaičių mškas 25 kv.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Brandus ąžuolo, drebulės, beržo, juodalksnio medynas. Ties lizdu išretėjimas.

Medis (su lizdu) Šimtametis ąžuolas. Aukštis – 26 m, apimtis – 233 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, viršūnės išsišakojime – 20 m aukštyje. Lizdo matmenys: plotis-185x160cm, aukštis-130cm. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių bei eglių šakos. Gūžtoje – sausa žolė, šiaudai, nendrės, žalios eglių bei ąžuolų šakelės. Lizdo būklė gera.

Mitybos plotai Labūnavos tvenkinys, Nevėžio upė.

Atstumas iki tvenkinio – 2,5 km, iki upės – 4,5 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis
Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

2022 05 03 – surastas lizdas. Lizdas užimtas jūrinių erelių. Prie lizdo stebėti abu suaugę paukščiai.

2022 05 25 – patikrintas lizdas. Prie lizdo laikėsi abu suaugę jūriniai ereliai, kurie aukštai sklandė, protarpiais kleketavo. Lizde buvo du ~ mėnesio amžiaus jūrinių erelių jaunikliai. Lizde aptiktas grobis – aplesta suaugusios stirnos koja. Lizdavietės būklė gera.

2022 08 12 – patikrintas lizdas. Prie lizdo dar laikėsi abu jūrinių erelių jaunikliai.

Natūralus lizdas

KĒD-14/N

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/N-6

Lizdo kilmė NATŪRALUS
Radimo data 2022 04 15
Aprašymo data 2022 07 05

Lizdo kodas KĖD-15/N
Lizdą rado D.Dementavičius
Lizdą aprašė D.Dementavičius
S.Rumbutis

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, netoli Pašumerio kaimo, Lančiūnavos g-ja 79 kv.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių su egle miškas. Sklypo pakraštys prie atželiančios plynos biržės.

Medis (su lizdu) Brandus, šakotas ąžuolas. Aukštis ~ 25 m, apimtis – 214 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje (išsišakojime) – 16 m aukštyje. Lizdo sudėtis – sausos, stambesnės lapuočių medžių (ąžuolo, drebulės, beržo) šakos. Gūžtoje – sausa žolė, šiaudai, žalios eglių šakelės. Lizdas nėra senas. Lizdavietės būklė gera.

Mitybos plotai Kaplių žuvininkystės ūkio tvenkiniai.

Atstumas iki tvenkinių – 2 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis

Netoli lizdo atrėžta biržė miško kirtimui.

Lizdas stebėtas

2022 04 15 – surastas lizdas. Lizdas užimtas jūrinių erelių. Lizde perėjimo pozoje tupėjo vienas suaugęs jūrinis erelis. Lizdas apžiūrėtas per atstumą.

2022 07 05 – patikrintas lizdas. Lizde buvo du stambūs jūrinių erelių jaunikliai. Ateinant suaugusių jūrinių erelių nesimatė. Vėliau pasirodė vienas poros narys, kuris aukštai sklandė ir protarpiais kleketavo. Po lizdu aptiktas grobis – baltakaktės žąsies kaulai ir plunksnos, rudagalvio kiro plunksnos bei dalis pilkojo kiškio skeleto. Lizdavietės būklė gera.

2022 10 22 – patikrintas lizdas. Pagal požymius jaunikliai sėkmingai išaugo.

Natūralus lizdas

KĒD-15/N

DIRBTINIŲ JŪRINIŲ ERELIŲ LIZDŲ PATIKROS REZULTATAI KĖDAINIŲ RAJONO SAVIVALDYBĖS TERITORIJOJE 2022 METAIS

Dirbtinės konstrukcijos lizduose gali perėti daugelis miškuose gyvenančių plėšriųjų paukščių. Noriai dirbtiniuose lizduose įsikuria ir jūriniai ereliai. Dirbtiniai lizdai keliami daugelyje šalių, kuriose šie ereliai gyvena. Kaimyninėje Latvijoje buvo iškelta 30 dirbtinių lizdų. Aštuoniuose lizduose ereliai perėjo. Vienas pirmųjų jūrinių erelių perėjimo atvejų Lietuvoje registruotas dirbtiniame lizde 1987 metais Čepkelių rezervate. Apie Kuršių marias iš 12 iškeltų dirbtinių lizdų 7 buvo naudojami perėti, o likę – maitintis ir poilsui. Originali dirbtinių lizdų konstrukcija ir jų išdėstymo įpatybės lemia didelį jų apgyvendinimo procentą. Šių lizdų dėka galima kompensuoti lizdų trūkumą dėl intensyvios žmogaus ūkinės veiklos miškuose. Iškirtus natūralią paukščio lizdavietę, lizdą galima įkelti netolimame medyje, kuris nebus greitai kertamas. Taip pavyksta išsaugoti lizdavietę, kuria konservatyvūs plėšrieji paukščiai naudojami keletą ar net keliolika metų. Kad retasis paukštis sėkmingai perėtų, natūralaus lizdo apylinkėse galima iškelti keletą dirbtinių lizdų, nes jeigu žūtų natūralus lizdas, paukštis galėtų pasirinkti jau įrengtą būstą. Šiuo atveju sumažėja ir trikdymo įtaka, nes paukščiai gali keisti lizdus ir išvengti kylančių pavojų. Keliant dirbtinius lizdus, galima sudaryti jų tinklą ir plėšriuosius paukščius miško masyve paskirstyti optimaliu tankiu. Šiais lizdais paukščius galima privilioti į tas teritorijas, kur jie anksčiau neperėjo. Tai akivaizdžiai parodo jūrinių erelių įsikūrimas Čepkelių, Žuvinto rezervatuose bei kitose Lietuvos vietose, kur iki tol čia neperėjo ereliai, iškelus dirbtinių lizdų, sėkmingai įsikūrė. Įkėlus lizdus, palengvinamas mokslinis tiriamasis darbas. Tokie lizdai dažniausiai įrengiami lengviau pasiekiamose vietose, o tai palengvina plėšriųjų paukščių veisimosi biologijos tyrimus. Mūsų įrengti lizdai tvirtai padaryti ir todėl yra ilgaamžiai. Dauguma jų ilgą laiką išlieka paukščių visai neremontuojami. Žinoma daug atvejų, kada paukščiai juose įsikūrė po ilgo laiko. Įvairūs dirbtiniai lizdai gali būti užimami daugelio plėšriųjų paukščių rūšių. Jeigu padarytas lizdas jūriniam ereliui lieka neužimtas teisėtų lizdo šeimininkų, tai jame gali įsikurti kiti, tame tarpe ir reti plėšrūnai. Jūriniam ereliui skirtuose dirbtiniuose lizduose yra perėjo į Lietuvos Raudonąją knygą įrašyti didieji apuokai, sketsakaliai. Lizdų apgyvendinimas priklauso nuo tinkamo lizdinio biotopo parinkimo. Parenkant lizdavietes, reikia atsižvelgti į rūšies bioekologines savybes. Todėl labai svarbu yra tinkamai įvertinti vietos tinkamumą atskirai plėšriųjų paukščių rūšiai. Paukščių perėjimo sėkmę lemia ir miško masyvo plotas bei būklė. Be perėjimo

aplinkos parinkimo svarbus veiksnys yra tinkamos mitybinės sąlygos. Tik ten, kur gyvenamoji aplinka ir mitybos sąlygos palankios, gyvena plėšrieji paukščiai.

Dauguma plėšriųjų paukščių rūšių kuriasi perbrendusiuose, brandžiuose ir bręstančiuose medynuose. Tokiose vietose miškas kertamas intensyviai, dažniausiai plynais kirtimais. Jų metu ne tik trikdoma paukščių ramybė, jie baidomi, bet dažnai žūva ten sukrauti jų lizdai. Augant kirtimų apimtims, mažėja brandaus miško sklypų, todėl plėšriesiems paukščiams sunku susirasti tinkamų vietų lizdams krauti. Senų medžių stoka tiesiogiai atsiliepia stambiems paukščiams, tokiems kaip jūrinis erelis. Trūkstant tinkamų medžių, šie paukščiai neturi kur krauti didelių, kartais siekiančių per du metrus, lizdų. Todėl, viena efektyviausių apsaugos priemonių tokiose vietose yra dirbtinių lizdų įrengimas.

Siekiant tinkamai išdėstyti dirbtinius lizdus tam tikrame regione, reikia išsamios vietų, kuriose bus keliami šie lizdai analizės. Prieš keliant dirbtinius lizdus jūriniams ereliams, svarbu yra išsiaiškinti vietas, kuriose šie paukščiai laikosi, veisiasi, medžioja. Vietas, kuriose laikosi ne tik suaugę, galintys perėti ereliai, bet ir jauni, nesubrendę paukščiai. Pastaruosius, dirbtinių lizdų pagalba, galima privilioti į jiems tinkamas vietas, kadangi suradę tokį lizdą, jauni ereliai prie jo laikosi kol subręsta ir pradeda perėti.

Šių erelių gyvenamosios vietos yra susijusios su žuvingais bei gausiais vandens paukščių, vandens telkiniais su šalia esančiais įvairių tipų, rūšinės sudėties, dydžio ir amžiaus miškais. Mėgstamos jūrinių erelių vietos miškuose yra ramūs brandžių medynų sklypai, kuriuose jie laikosi, nakvoja, krauna lizdus ir peri. Tokių sklypų, intensyviai kertant miškus vis mažėja, todėl šie paukščiai sunkiai susiranda tinkamų vietų perėjimui. Todėl, gerai atlikus, prie tinkamų ereliams medžioklei plotų, miškų analizę, išsiaiškinus natūralias erelių lizdavietes, buvo surastos optimalios vietos dirbtiniams lizdams iškelti. Vėliau, šiose vietose buvo padaryti ir iškelti lizdai jūriniams ereliams. Lizdavičių koordinatės nustatytos GPS imtuvo pagalba, taip pat lizdai pažymėti medynų planuose ir perduoti Miškotvarkos instituto specialistams. Pastarieji pagal pateiktus duomenis pakoreguoja miškotvarkos planus, kad dirbtiniai lizdai nepatektų į kertamų miškų plotus. Šios vietos parinktos atsižvelgiant į vykdomus ar planuojamus vykdyti miško darbus, kad būsimoje erelių lizdavietėje nebūtų vykdomi miško darbai.

Išsiaiškinus vietas, kuriose koncentruojasi ar bent užklysta jūriniai ereliai, aplinkinių miškų teritorijose surastos ir parinktos vietos dirbtiniams lizdams. Atsižvelgiant į tose vietose esamo medyno amžių ir rūšinę sudėtį, lizdai keliami įvairiuose medžiuose.

Geriausiai stambiems lizdams krauti tinka brandžių medynų medžiai su galingomis lajomis ir storomis šakomis. Jei medis, kuriame daromas lizdas, yra pakankamai jaunas, jo šakos palyginti plonos, daromas lizdo parėmimas iš apačios. Gerų vietų lizdams įrengti galima rasti deformuotuose medžiuose su iškrypusiais ar išsišakojusiais kamienais, pažeistomis lajomis. Daugeliu atvejų medžiai parenkami medynų gilumoje, tačiau šalia jų turi būti nedidelių retmių, aikštelių, proskynų, kad tokie stambūs paukščiai kaip jūriniai ereliai, galėtų netrukdomi priskristi prie lizdo. Šiems ereliams ties lizdais reikalinga atvira erdvė, todėl lizdai jiems kraunami medžiuose, augančiuose pelkių, ežerų pakrantėse, raistų salaitėse, siauruose ar išretėjusiuose neiškirsto miško sklypuose, kirtavietėse paliktuose pavieniuose medžiuose. Lizdai keliami dažniausiai viršutinėse medžių lajų dalyse, ant šoninių šakų, rečiau viršūnėse. Jūriniai ereliai lizdus krauna aukštuose medžiuose, todėl dirbtiniai lizdai keliami gana aukštuose medžiuose. Tačiau atsižvelgiant į toje vietoje esančio biotopo ypatumus, lizdai sukraunami įvairiame aukštyje. Nes, pavyzdžiui, aukštapelkėse senos pušys būna neaukštos, todėl lizdai padaromi 10-15 m. aukštyje. Dažniausiai lizdai keliami 18-22 metrų aukštyje, nors kartais ir aukščiau. Jie įrengiami dažniausiai iš pietinės, pietvakarinės ar pietrytinės pusių, kur yra storesnės bei tvirtesnės šakos ir geresnis apšvietimas. Patogiausias laikas kelti lizdus yra vasaros pabaiga ir ruduo, nors tai galima daryti įvairiu metų laiku. Kadangi skirtingi metų laikai turi savų privalumų. Žiemą užšalus ledui, galima prieiti į šlapias, užmirkusias, sunkiai prieinamas vietas, rudeniop-palankios meteorologinės sąlygos ir pan.

Dirbtiniai lizdai jūriniams ereliams yra stambūs statiniai, jų plotis siekia 150 cm, aukštis apie 50 cm. Dažniausiai lizdai rengiami trimis būdais: lizdą ruošiamo ant žemės, o paskui jį įkeliamo į medį, kitu atveju ant žemės sukalamas tikrai rėmas ir įkeliamas į medį kartu su medžiaga visam lizdui statyti. Galima visą lizdą krauti medyje. Jūriniams ereliams skirti lizdai yra stambūs, todėl jie daromi dalimis. Suradus tinkamą medį lizdui kelti, įvertinama jo lajos forma, dydis, šakotumas ir pan. Atsižvelgiant į tai, iš pradžių ant žemės iš impregnuotų antiseptiku medžio tašų surenkama platforma, kuri įkeliami ir pritvirtinama medyje, padaromas pagrindas tam tikros formos t.y. kvadratinis, pailgas ir pan. Pagrindo forma, priklauso nuo lajos šakotumo, palengvina jo įmontavimą aukštai medyje. Pagrindas sukalamas iš medinių kuolų, tam geriausiai tinka sausa, pjautinė mediena. Toks pagrindas padengiamas antiseptiku, kad būtų ilgaamžis. Ilipus į parinktą lizdui medį, pirmiausiai pašalinamos trukdančios darbai ir lizdo įmontavimui šakos. Vėliau virve pakeliamas ant žemės padarytas rėmas ir įtvirtinamas parinktoje lajos vietoje. Po to nuo žemės pakeliamos šakos būsto statybai. Jos keliamos

pundeliais, dedamos į lizdą ir sutvirtinamos viela. Taip pat lizdo statybai panaudojamos vietoje t.y. medyje nupjautos nereikalingos šakos. Lizdo paklotei pridedama ir lapų, žolės, samanų. Padaryto lizdo storis gali būti įvairus, svarbu, kad nebūtų peršviečiamas ir esant nepalankioms oro sąlygoms, netaptų ereliams netinkamas perėti. Tam yra naudojamas sintetinis tinklas, kuris patiesiamas ant lizdo pagrindo, o ant viršaus sukraunama lizdo medžiaga. Darbų metu laikomasi saugumo reikalavimų, lizdai keliami naudojant alpinistinę įrangą, šalmus ir pan. Šiuo atveju reikia dirbti mažiausiai dviese.

Monitoringo darbų metu buvo patikrinti du, prieš devyniolika metų padaryti bei iškelti dirbtiniai lizdai skirti jūriniams ereliams.

Dirbtinis lizdas, kurio kodas KĖD-01/D, ankstesnių darbų metu iškeltas Lančiūnavos miške šiais metais ir vėl liko erelių nelankytas, nors lizdavietės apylinkėse anksti pavasarį buvo stebėta suaugusių paukščių pora. Lizdas gerokai apiręs (likęs beveik tik lizdo karkasas). Šiame lizde 2009 metais ereliai sėkmingai perėjo ir išaugino du jauniklius. Lizdas iškeltas ramioje vietoje - draustinyje, brandžių išretėjusių ąžuolų sklype. Ąžuolas, kuriame iškeltas lizdas nudžiūvęs. Vėlesnių darbų metu gretimame miško kvartale buvo aptiktas naujas natūralus jūrinių erelių lizdas, kuriame paukščiai sėkmingai perėjo ir išaugino du jauniklius.

Kitas dirbtinis lizdas, kurio kodas KĖD-02/D, yra iškeltas Eglyno miške. Lizdas šiais metais taip pat liko neužimtas ir nelankytas jūrinių erelių. Lizdas apiręs, tačiau būklė patenkinama. Ąžuolas, kuriame įrengtas šis dirbtinis lizdas yra nudžiūvęs. Šiame lizde 2009 metais ereliai perėjo, tačiau dėl nežinomų priežasčių žuvo jų dėtis. Lizdavietėje ramu.

DIRBTINIŲ JŪRINIŲ ERELIŲ LIZDŲ PATIKROS REZULTATAI

2022 M.

Eil. Nr.	Lizdo kodas	Lizdo iškėlimo vieta	Medžio rūšis	Lizdas iškeltas (aukštis nuo žemės m)	Rezultatai ir jų analizė
1	KĖD-01/D	Kėdainių r. Lančiūnavos miškas 77 kv.	Ažuolas	19 m	Lizdas neužimtas bei nelankytas, gerokai apiręs (likęs beveik tik lizdo karkasas). Ereliai sėkmingai perėjo netoliese sukrautame natūraliame lizde. Medis nudžiūvęs.
2	KĖD-02/D	Kėdainių r., Eglyno miškas 73 kv.	Ažuolas	20 m	Lizdas neužimtas ir nelankytas jūrinių erelių. Lizdas apiręs, tačiau būklė patenkinama. Medis nudžiūvęs.

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/D-1

Lizdo kilmė DIRBTINIS

Iškėlimo data 2003 m.

Lizdo kodas KĖD-01/D

Lizdą darė D.Dementavičius
S.Rumbutis

Vieta Kėdainių r. savivaldybė, Lančiūnavos g.-ja, Lančiūnavos miškas 77 kv. 9 skl.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių medžių su egle miškas. Brandus, išretėjęs ąžuolynas (nemažai ąžuolų išdžiūvę).

Medis (su lizdu) Brandus, šimtmetis ąžuolas (medis nudžiūvęs). Aukštis – 23 m, apimtis – 220 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, ant šoninių šakų – 17 m aukštyje. Lizdo matmenys: plotis-190x170 cm, aukštis – 40cm. Lizdo sudėtis – pagrindas, šakos, žolė, lapai.

Mitybos plotai Kaplių žuvininkystės ūkio tvenkiniai.

Atstumas iki tvenkinių – 2,5 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis

Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

2022 m. - lizdas neužimtas, gerokai apiręs (likęs beveik tik lizdo karkasas). Lizdavietėje jūrinių erelių lankymosi požymių neaptikta, nors lizdavietės apylinkėse anksti pavasarį buvo stebėta suaugusių paukščių pora. Šiame lizde 2009 metais ereliai sėkmingai perėjo ir išaugino du jauniklius. Lizdas iškeltas ramioje vietoje – draustinyje, brandžių išretėjusių ąžuolų sklype. ąžuolas, kuriame iškeltas lizdas yra nudžiūvęs. Vėlesnių darbų metu gretimame miško kvartale buvo aptiktas naujas natūralus jūrinių erelių lizdas, kuriame paukščiai sėkmingai perėjo ir išaugino du jauniklius.

Dirbtinis lizdas

KĖD-01/D

VšĮ “Gamtosaugos projektų vystymo fondas“

JŪRINIO ERELIO lizdo kortelė Nr. 2022/D-2

Lizdo kilmė DIRBTINIS

Iškėlimo data 2003 m.

Lizdo kodas KĖD-02/D

Lizdą darė D.Dementavičius
B.Paulavičiūtė

Vieta Kėdainių raj. savivaldybė, Eglyno miškas 73 kv. 7 skl.

Lizdavietė (miško bei medyno charakteristika) Mišrus lapuočių medžių su egle miškas. Pusamžis miško sklypas su pavieniais stambiais ąžuolais.

Medis (su lizdu) Brandus, šimtametis ąžuolas (medis nudžiūvęs). Aukštis – 25 m, apimtis – 215 cm.

Lizdas Viršutinėje lajos dalyje, ant šoninių šakų – 19 m aukštyje. Lizdo matmenys: plotis-150x150 cm, aukštis – 40 cm. Lizdo sudėtis-pagrindas, šakos, žolė, lapai.

Mitybos plotai Kaplių žuvininkystės ūkio tvenkiniai.

Atstumas iki tvenkinių – 2,5 km.

Trikdymo faktoriai ir jų poveikis

Nenustatyta.

Lizdas stebėtas

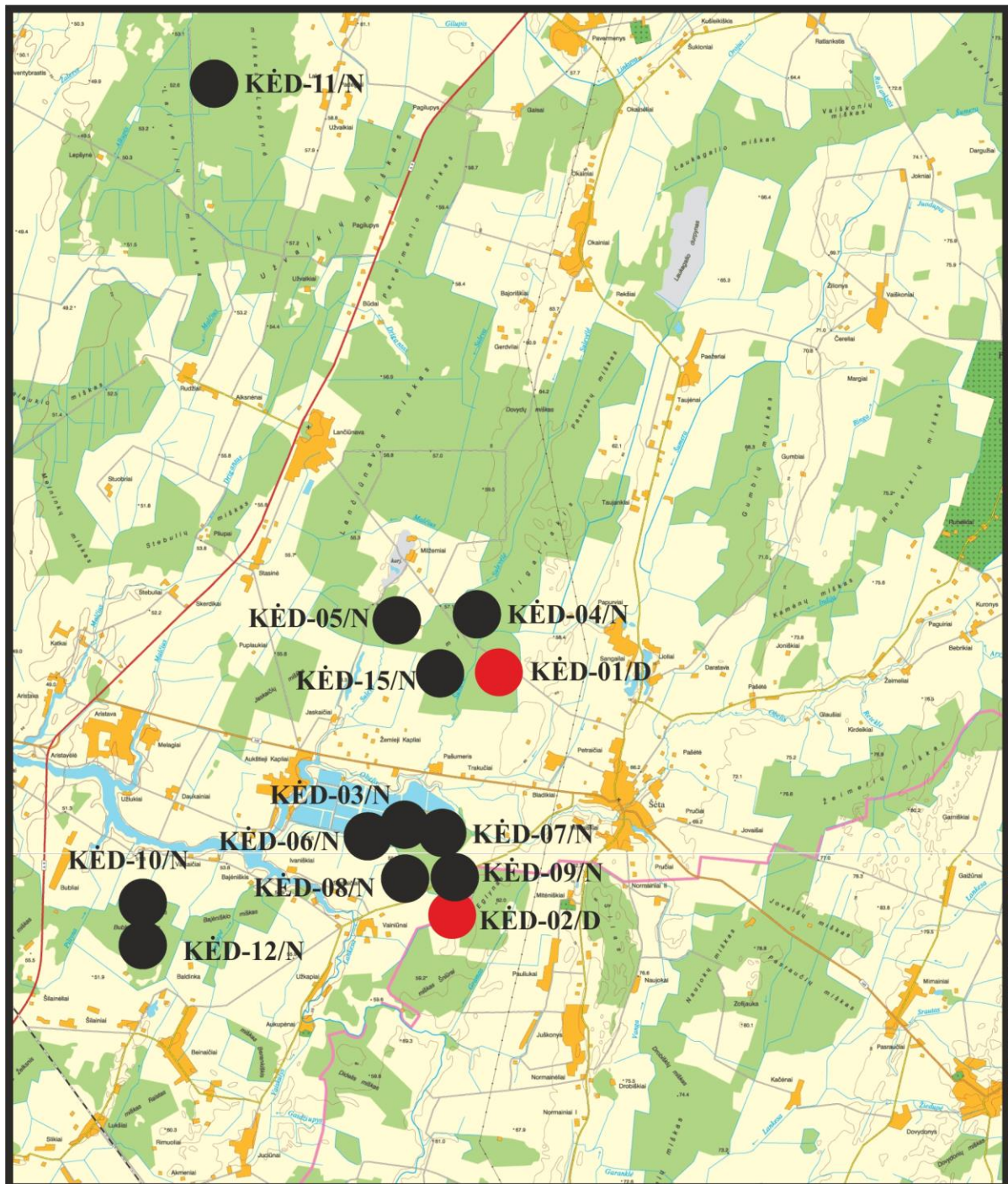
2022 m. - lizdas neužimtas ir nelankytas jūrinių erelių. Lizdas apiręs, tačiau būklė patenkinama. ąžuolas, kuriame įrengtas šis dirbtinis lizdas yra nudžiūvęs. Šiame lizde 2009 metais ereliai perėjo, tačiau dėl nežinomų priežasčių žuvo jų dėtis. Vėliau erelių pora netoli dirbtinio lizdo sukrovė naują natūralų lizdą, kuriame 2016 m. sėkmingai perėjo ir išaugino net tris jaunikius.

Dirbtinis lizdas

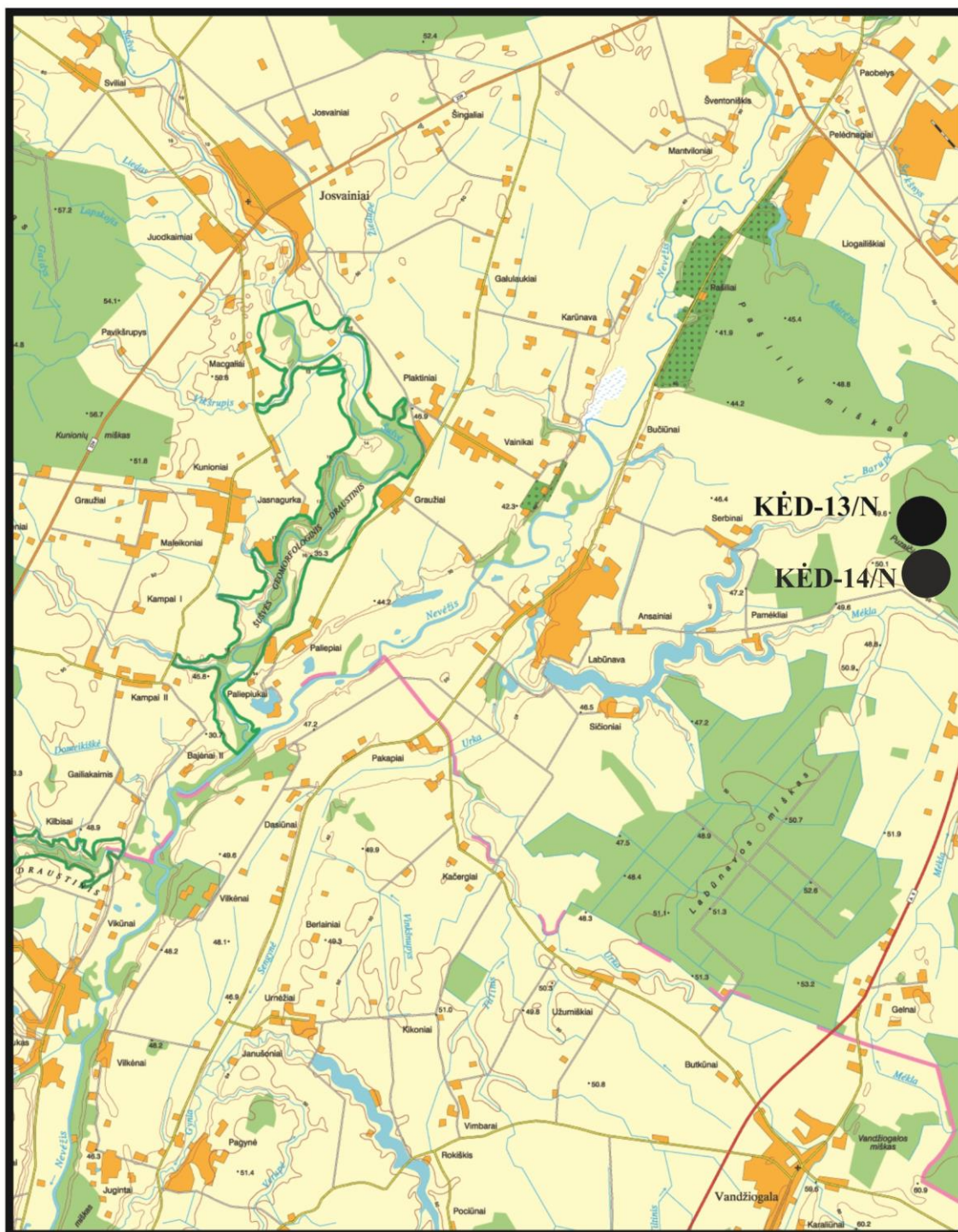
KĒD-02/D

Žemėlapis Nr.1

- - teritorija, kurioje atlikta jūrinių erelių natūralių lizdų paieška.
- - vietos, kuriose surasti natūralūs jūrinių erelių lizdai
- - vietos, kuriose iškelti dirbtiniai lizdai jūriniams ereliams

Žemėlapis Nr. 2

- teritorija, kurioje atlikta jūrinių erelių natūralių lizdų paieška.

- vietos, kuriose surasti natūralūs jūrinių erelių lizdai

Jūrinių erelių stebėjimai netoli Pašumerio kaimo

Puzaičių miške surastame jūrinių erelių lizde išaugo du jaunikliai

Jūrinių erelių buveinės – miškai šalia žuvingų ir paukščių gausa pasižyminčių vandens telkinių

Kaplių žuvininkystės tvenkiniuose žiemojantis suaugęs jūrinis erelis

Bublelių miške 2017 metais surastas erelių lizdas šiais metais aptiktas iškritęs